

ΟΡΓΑΝΟΛΟΓΙΑ: ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΟ Α' ΛΥΚΕΙΟΥ

Σημεία Επανάληψης - Ερωτήσεις στην ύλη του Α' Τετραμήνου

Εισαγωγή

1. Πως μεταδίδεται ο ήχος (μορφή του ήχου και μέσο μετάδοσης)

2. Χαρακτηριστικά του ήχου. Να μπορείτε να δώσετε απαντήσεις για τα παρακάτω:
 - α) - Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του ήχου (απλή αναφορά)
 - β)- Για το κάθε χαρακτηριστικό ξεχωριστά:
 - **Ύψος:** i) Από τι εξαρτάται το ύψος ενός ήχου;
 - ii) Τι εκφράζει η συχνότητα;
 - iii) Όσο πιο μεγάλη είναι η συχνότητα τόσο πιο ψηλός ή πιο χαμηλός είναι ένας ήχος;
 - iv) Ποιο είναι το εύρος των συχνοτήτων που ακούει το ανθρώπινο αυτί;
 - v) Ποια η σχέση μεγέθους οργάνου και συχνότητας;
 - **Ένταση:** i) Από τι εξαρτάται η ένταση ενός ήχου;
 - ii) Ποια είναι η μονάδα μέτρησης της έντασης;
 - iii) Ποιο είναι το εύρος της έντασης του ήχου που μπορεί να ακούσει και να ανεχθεί το ανθρώπινο αυτί.
 - **Καθαρότητα:** i) Από τι εξαρτάται η καθαρότητα ενός ήχου.
 - ii) Με ποιο άλλο χαρακτηριστικό συνδέεται άμεσα η «καθαρότητα» ενός ήχου;
 - **Χροιά ή Ηχόχρωμα:** i) Τι είναι η χροιά ή ηχόχρωμα ενός ήχου;
 - ii) Τι είναι οι αρμονικοί;
 - iii) Τι είναι η αρμονική στήλη και ποια είναι η σειρά των 8 πρώτων αρμονικών του ντο της δεύτερης βοηθητικής γραμμής κάτω από το πεντάγραμμο στο κλειδί του Φα;
 - iv) Από τι εξαρτάται η χροιά (ηχόχρωμα) ενός ήχου;
 - v) Ποιοι είναι οι λόγοι που καθορίζουν το πόσοι και ποιοι αρμονικοί θα προβληθούν σε έναν ήχο;

3. α) Σε ποιες κατηγορίες χωρίζονται τα Μουσικά Όργανα κατά τους Hornbostel και Sachs και με ποιο κριτήριο;

- β) Ποιος είναι ο πιο γνωστός χωρισμός των οργάνων σε κατηγορίες, που χρησιμοποιείται ακόμα; (κυρίως μεταξύ των μελών μιας ορχήστρας)

Τα χορδόφωνα (γενικά)

1. Σε ποιες και πόσες κατηγορίες χωρίζονται τα χορδόφωνα ανάλογα με τον τρόπο που προκαλείται η παλμική κίνηση των χορδών; (Να μπορείτε να περιγράφετε με λίγα λόγια την κάθε κατηγορία)
2. Από τι εξαρτάται η οξύτητα ενός φθόγγου στα χορδόφωνα όργανα;
3. Σε πόσες και ποιες κατηγορίες χωρίζονται τα χορδόφωνα ανάλογα με τον τρόπο προσαρμογής των χορδών στο σώμα του οργάνου;

Τα χορδόφωνα (έγχορδα) της συμφωνικής ορχήστρας

A. Έγχορδα με τόξο

1. Αναφέρετε τα όργανα της οικογένειας του βιολιού, όπως συνηθίζεται να ονομάζονται.

I) Το βιολί:

1. Ποια είναι τα μέρη (εξωτερικά και εσωτερικά) του βιολιού και του δοξαριού. Να ξέρετε λίγα λόγια για τη χρησιμότητά τους. (Διαβάστε στις σημειώσεις όσα περιγράφονται)
2. Τι είναι τα «τάστα»; Έχει τάστα το βιολί και τα υπόλοιπα μέλη της «οικογένειας»;
3. Πόσες και ποιες είναι οι χορδές του βιολιού; Σε τι απόσταση είναι κουρδισμένες μεταξύ τους; Να ξέρετε που γράφονται στο πεντάγραμμο, οι ανοιχτές χορδές του βιολιού; (Τι ονομάζουμε «ανοιχτές χορδές»);
4. Ποια είναι η έκταση του βιολιού; (Θα βοηθήσει να συνειδητοποιήσετε πόσες οκτάβες μπορεί να παίξει. Κοιτάξτε την έκταση στις σημειώσεις και βγάλτε το συμπέρασμα)
5. Τι σημαίνουν οι παρακάτω τεχνικές παιξίματος του βιολιού και όλων των άλλων οργάνων της οικογένειας:
α) Legato, Martellato, Saltellato, Tremolo, Pizzicato, Col legno, Flautato-Αρμονικοί (φυσικοί ή τεχνητοί), Con sordino.*
* Τι είναι η Σουρντίνα στα έγχορδα με δοξάρι;
6. Πότε πρωτοεμφανίστηκε το βιολί με τη μορφή που έχει σήμερα και σε ποια χώρα;
7. Σε μια συμφωνική ορχήστρα σε πόσες ομάδες χωρίζονται τα βιολιά;
8. Τι σημαίνει ο όρος divisi;
9. Τον 17^ο αι. κατασκευάστηκαν στην Ιταλία μερικά από τα τελειότερα βιολιά στην ιστορία του οργάνου. Αναφέρετε τα ονόματα οικογενειών, φημισμένων κατασκευαστών βιολιών.

II) Η βιόλα:

1. Σύγκριση βιολιού – βιόλας (μέγεθος, τρόπος που το κρατά ο εκτελεστής)

2. Πόσες και ποιες είναι οι χορδές της βιόλας; Σε τι απόσταση είναι κουρδισμένες μεταξύ τους; Να ξέρετε που γράφονται οι ανοιχτές χορδές στο πεντάγραμμα.
3. Σε ποιο κλειδί γράφονται κατά κύριο λόγο τα έργα για βιόλα;
4. Ποια είναι η έκταση της βιόλας; (Κοιτάξτε την έκταση στις σημειώσεις και βγάλτε το συμπέρασμα. Σκεφτείτε πόσες οκτάβες μπορεί να παίξει)
5. Πότε πρωτοεμφανίστηκε η βιόλα με τη μορφή που έχει σήμερα και σε ποια χώρα;
6. Πως χρησιμοποιούνταν ο όρος «βιόλα» στην Αναγέννηση;
7. Πότε απέκτησε η βιόλα εξέχουσα θέση στη μουσική φιλολογία; Μέχρι τότε ποιος ήταν ο ρόλος της;

III) Το βιολοντσέλο ή τσέλο:

1. Περιγράψτε το βιολοντσέλο συγκριτικά με το βιολί.
2. Πόσες και ποιες είναι οι χορδές του τσέλου; Σε τι απόσταση είναι κουρδισμένες μεταξύ τους; Να ξέρετε που γράφονται οι ανοιχτές χορδές στο πεντάγραμμα. (Σύγκριση χορδών με το βιολί και τη βιόλα)
3. Σε ποιο κλειδί γράφεται το τσέλο;
4. Ποια είναι η έκταση του τσέλου;
5. Πότε εμφανίστηκε το βιολοντσέλο για πρώτη φορά;
6. Πόσες χορδές είχαν τα πρώτα βιολοντσέλα;
7. Που στηρίζονταν τα τσέλα μέχρι τον 20^ο αιώνα που προστέθηκε η μεταλλική ακίδα στην κάτω άκρη τους;
8. Ποια η χρήση του τσέλου κατά τον 17^ο αι και μέχρι τον 18^ο;
9. Πότε άρχισε να προβάλλεται σαν μελωδικό όργανο;

IV) Το κοντραμπάσο:

1. Περιγράψτε το κοντραμπάσο ως προς το μέγεθος, τον τρόπο που παίζεται και το σχήμα του.
2. Πόσες χορδές έχει το κοντραμπάσο της ορχήστρας; Τι άλλο γνωρίζετε σχετικά με τον αριθμό των χορδών; (στο παρελθόν και για σολιστικά έργα)
3. Σε τι απόσταση είναι κουρδισμένες οι χορδές σε ένα κοινό κοντραμπάσο; Να ξέρετε που γράφονται οι ανοιχτές χορδές στο πεντάγραμμα. (σε ποιο κλειδί, που γράφονται και που ηχούν)
4. Τι ξέρετε για το/τα δοξάρια που χρησιμοποιεί το κοντραμπάσο;
5. Πότε εμφανίστηκε το όργανο πρώτη φορά;

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΒΙΟΛΙΟΥ

1. Ποια όργανα του Μεσαίωνα έπαιξαν αποφασιστικό ρόλο στην μετέπειτα εξέλιξη των οργάνων της οικογένειας του βιολιού;

2. Ποια ήταν γενική η ονομασία των εγχόρδων με τόξο την εποχή της Αναγέννησης;
3. Ποιες ήταν οι δύο κύριες κατηγορίες των εγχόρδων με τόξο κατά την Αναγέννηση;
4. Ποια όργανα της οικογένειας του βιολιού είναι μέλη του κουαρτέτου εγχόρδων;
5. Ποιο από τα όργανα της οικογένειας του βιολιού έπαιζε μαζί με το τσέμπαλο τη γραμμή του μπάσου (Basso Continuo) την εποχή του Μπαρόκ.

B. Νυσσόμενα έγχορδα (χορδόφωνα)

I) Η άρπα

1. Περιγράψτε την άρπα: Το σχήμα της, τα μέρη της άρπας αν μπορείτε, τον αριθμό των χορδών, τον αριθμό των πεντάλ.
2. Γιατί κάποιες χορδές είναι κόκκινες και κάποιες μπλε;
3. Τι ακριβώς κάνουν τα πεντάλ σε μία άρπα;
4. Είχαν πάντα πεντάλ οι άρπες; Γιατί κρίθηκε σκόπιμη η δημιουργία τους;
5. Να ξέρετε πότε κατασκευάστηκε η πρώτη άρπα με πεντάλ (1810), σε ποια χώρα (Γαλλία-Παρίσι) και από ποιόν (Εράρ)
6. Ποια είναι η έκταση της σύγχρονης άρπας; (παρατηρήστε στο βιβλίο την εικόνα και κάντε σύγκριση με την έκταση του πιάνου).
7. Πότε καθιερώνεται η άρπα ως μέλος της ορχήστρας και ποιος συνθέτης συνετέλεσε σε αυτό;
8. Στην Αρχαία Ελλάδα υπήρχαν διάφορα είδη άρπας. Μπορείτε να ονομάσετε ένα;
9. Η άρπα με «πλαίσιο» (δηλαδή με στύλο στην τρίτη πλευρά) ήταν δημοφιλής σε όλο τον Μεσαίωνα. Εκείνη την εποχή συνήθιζαν να κατατάσσουν τα όργανα σε δύο κατηγορίες: α) “bas” (=χαμηλά, δηλαδή με σιγανό ήχο, όργανα που δεν μπορούν να ηχήσουν πολύ δυνατά) και β) “haut” (=ψηλά”, δηλαδή ηχηρά, όργανα που ηχούν δυνατά και είναι διαπεραστικά). Σε ποια κατηγορία ανήκει η άρπα;

II) Το λαούτο

1. Περιγράψτε το όργανο. (σχήμα, ύπαρξη ή όχι τάστων κ.λ.π.)
2. Διαβάστε όσα αναφέρονται ιστορικά για το λαούτο και συγκρατήστε όσα περισσότερα μπορείτε.

III) Η κιθάρα

1. Περιγράψτε το όργανο
2. Πόσες και ποιες είναι οι χορδές της κιθάρας;
3. Πόση είναι η μουσική της έκταση σε οκτάβες και που ηχεί (στη μεσαία, στην ψηλή ή στην μπάσα περιοχή)
- *Πολλά είδη κιθάρας!*
4. Η Αρχαία Ελληνική κιθάρα έχει σχέση με την σύγχρονη;
5. Η ισπανική κιθάρα είναι ίδια με τη γνωστή μας κιθάρα;
6. Που οφείλεται η δημοτικότητα της κιθάρας;

IV) Το μαντολίνο

1. Περιγράψτε το μαντολίνο: σχήμα, ύπαρξη ή όχι τάστων, χορδές (μονές – διπλές), κούρδισμα, έκταση.
2. Εμφανίζεται σε δύο τύπους. Τι ξέρετε γι' αυτό;

Γ) Πληκτροφόρα χορδόφωνα

α) Νυσσόμενα πληκτροφόρα

1. Ποια είναι τα κυριότερα νυσσόμενα πληκτροφόρα;

Ι) Το τσέμπαλο

1. Πως παράγεται ο ήχος στο τσέμπαλο;
2. Πόσα κλαβιέ μπορεί να έχει ένα τσέμπαλο;
3. Μπορεί το τσέμπαλο να παίζει δυνατά (forte) και σιγά (piano);
4. Ποιος όργανο θεωρείτε πρόγονος των νυκτών πληκτροφόρων;

β) Κρουόμενα πληκτροφόρα

Ι) Το κλαβικόρδιο

1. Γιατί είναι σημαντικό και το αναφέρουμε;
2. Τι ιδιαίτερο είχε στον τρόπο παιξίματος που δεν το είχαν τα άλλα πληκτροφόρα της εποχής;

II) Το πιάνο

1. Να ξέρετε: πότε επινοήθηκε για πρώτη φορά (1700) και από ποιόν (Μπαρτολομέο Κριστοφόρι)
2. Χρειάστηκαν περίπου 100 χρόνια κατασκευαστικών βελτιώσεων, μέχρι να πάρει το πιάνο την σημερινή του μορφή.
Περιγράψτε τα μέρη του και πως λειτουργεί το σύγχρονο πιάνο.
3. Σε τι χρησιμεύουν τα pedal του πιάνου;
4. Μέχρι τον 18^ο αιώνα τα πληκτροφόρα ήταν κουρδισμένα με βάση τη φυσική κλίμακα, της οποίας τα διαστήματα καθορίζονταν από τη στήλη των αρμονικών. Έτσι μπορούσαν να παίξουν ένα περιορισμένο αριθμό τονικοτήτων. (Επειδή με βάση τη φυσική κλίμακα δεν συμπίπτουν οι αλλοιωμένοι εναρμόνιοι φθόγγοι, π.χ. το σολ# με το λαb).
Ποιος επινόησε ένα νέο τρόπο κουρδίσματος, το λεγόμενο «συγκερασμένο σύστημα» και πότε; (Βέρκμαϊστερ, 1691)
5. Το συγκερασμένο σύστημα, οδήγησε τον Γ.Σ. Μπάχ να γράψει ένα από τα πιο σημαντικά έργα της μουσικής φιλολογίας. Ποιό; Τι σχέση έχει με το πιάνο; Γιατί το αναφέρουμε;